

ZATRZASKI | PRZERZUTNIKI

Układy sekwencyjne (*sequential logic*) są to układy cyfrowe, których stany wyjść zależą od aktualnych stanów wejść oraz od tego, co się działo z tymi układami poprzednio, czyli jakie stany wejść zadawane były w chwilach poprzedzających.

Są to układy z pamięcią, gdyż w ich działaniu oprócz wymuszeń aktualnych istotną rolę odgrywają stany poprzednie.

Podstawowymi przedstawicielami tych układów są **zatrzaski** (*latch*) i **przerzutniki** (*flip-flop*).

Zatrzaski i przerzutniki są elementami pamięciowymi stosowanymi w technice cyfrowej.

Asynchronizm i synchronizm

Układ jest **asynchroniczny**, gdy stany wyjść zmieniają się bezpośrednio po zmianie stanów wejść.

Układ jest **synchroniczny**, gdy zmiany stanów wyjściowych następują w chwilach wyznaczonych przez specjalny sygnał synchronizujący, nazywany sygnałem zegarowym.

Zatrzaski (*latch*)

Zatrzaski są asynchronicznymi elementami pamięciowymi stosowanymi w technice cyfrowej.

Cechą charakterystyczną zatrząsków jest ich „przezroczystość” to znaczy, że zmiany na wejściach powodują natychmiastowe zmiany na wyjściach (w zatrząskach bramkowanych dzieje się to przy aktywnym stanie sygnału zezwolenia).

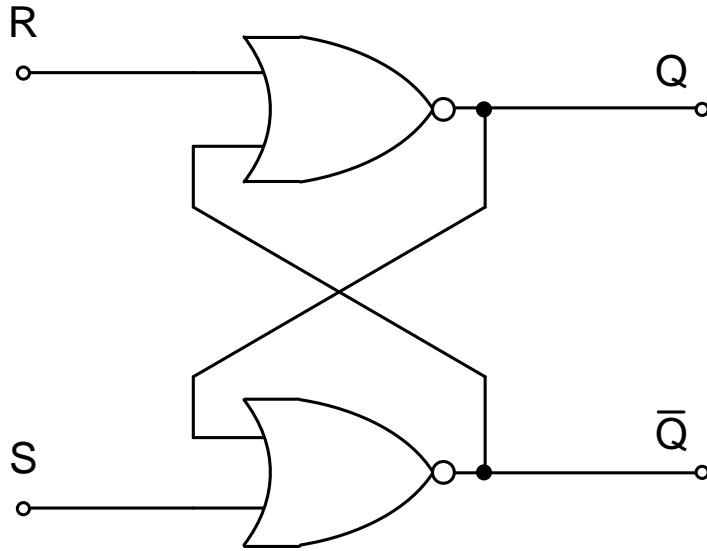
UWAGA

W części dotyczącej zatrząsków indeksy dolne oznaczają:

n - stan poprzedni

n+1 - stan następny

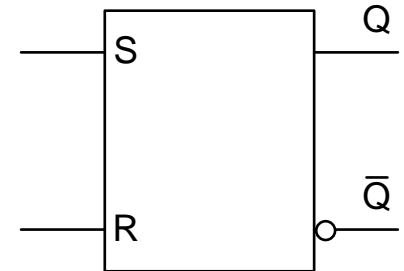
zatrzask SR

S	R	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	Q_n	$\bar{Q}_n$
0	1	0	1
1	0	1	0
1	1	0	0

równanie logiczne

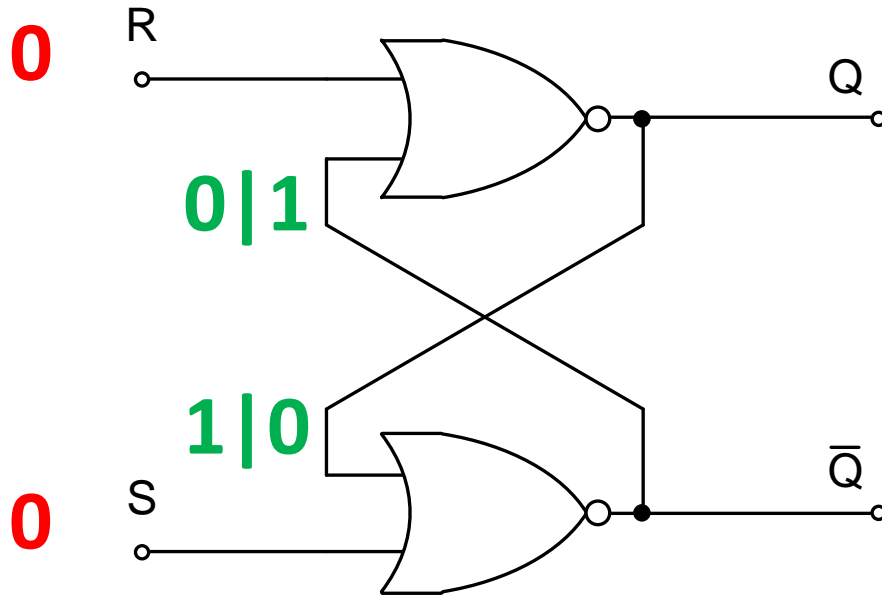
$$Q_{n+1} = S + Q_n \bar{R} \quad \text{przy spełnieniu warunku: } \mathbf{S R = 0}$$

symbol graficzny

zatrask SR

stan na wejściach R=0 S=0

S	R	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	Q_n	$\bar{Q}_n$
0	1	0	1
1	0	1	0
1	1	0	0

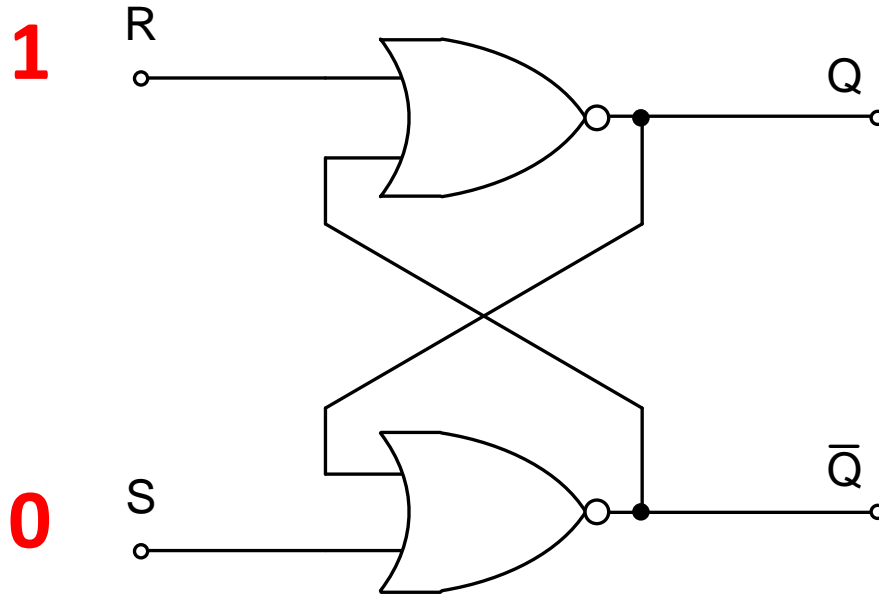
NOR

A	B	W
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

na wyjściu pozostają stany zastane

zatrzask SR

stan na wejściach R=1 S=0

S	R	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	Q_n	$\bar{Q}_n$
0	1	0	1
1	0	1	0
1	1	0	0

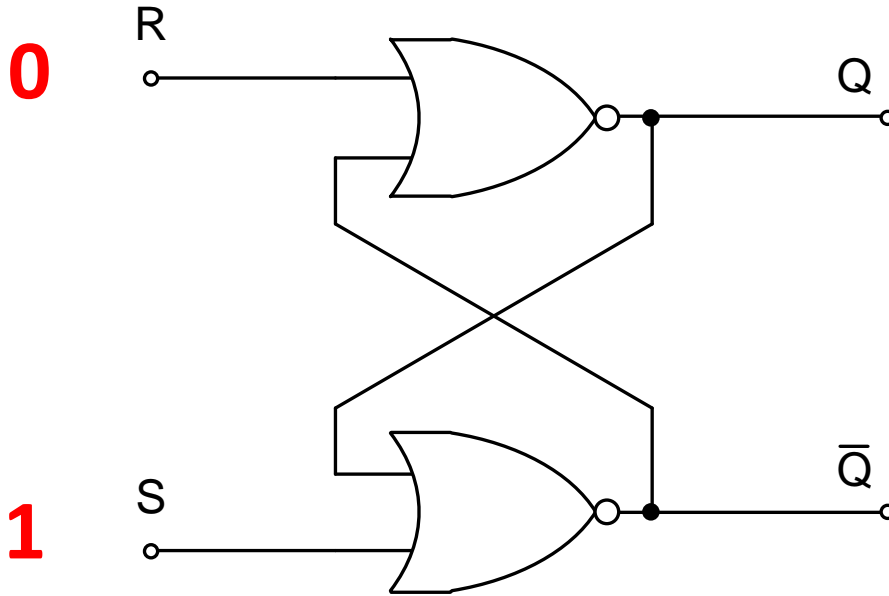
NOR

A	B	W
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

jedynka na wejściu R wymusza 0 na wyjściu Q
a wtedy na nieQ jest 1

zatrask SR

stan na wejściach R=0 S=1

S	R	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	Q_n	$\bar{Q}_n$
0	1	0	1
1	0	1	0
1	1	0	0

NOR

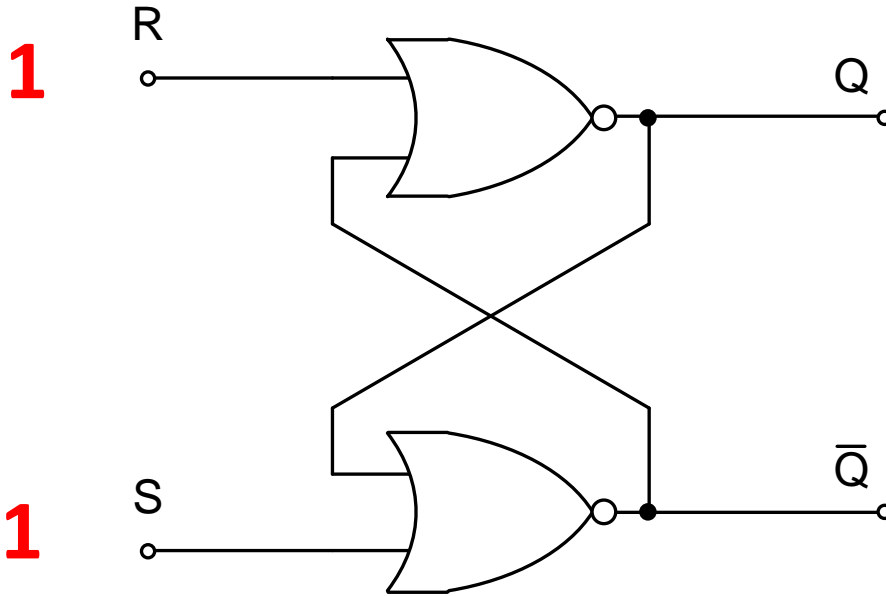
A	B	W
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

jedynka na wejściu S wymusza 0 na wyjściu nieQ
a wtedy na Q jest 1

zatrask SR

stan na wejściach R=1 S=1

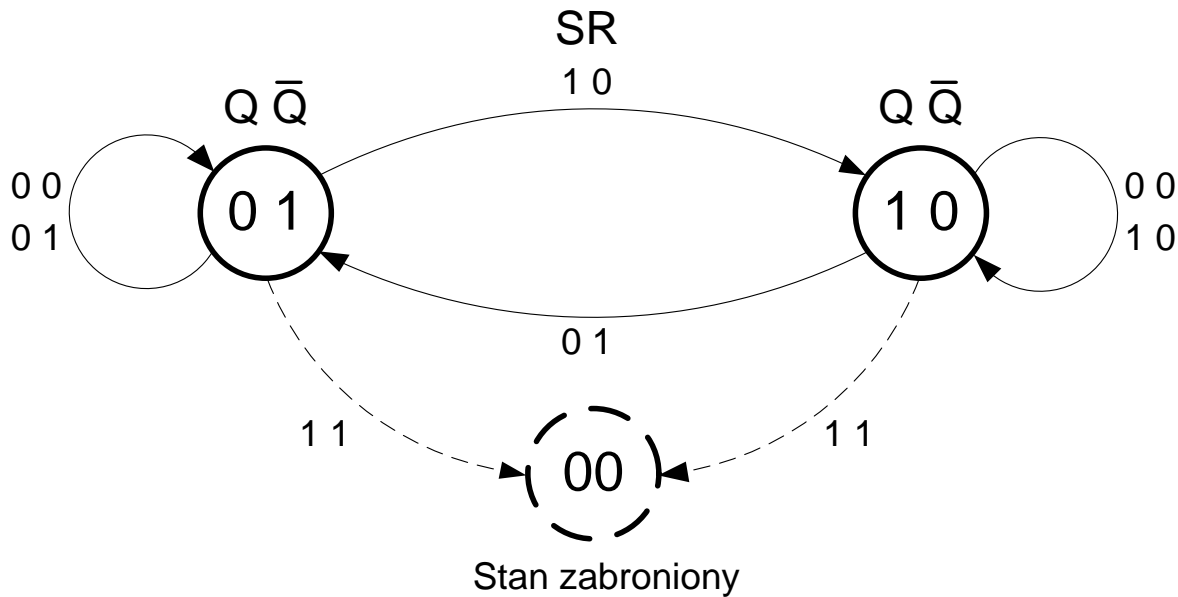
S	R	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	Q_n	$\bar{Q}_n$
0	1	0	1
1	0	1	0
1	1	0	0

NOR

A	B	W
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

jedynka na wejściu R wymusza 0 na wyjściu Q
i jednocześnie
jedynka na wejściu S wymusza 0 na wyjściu nieQ
stany Q i nieQ są tożsame a to jest niedopuszczalne
dlatego zastrzega się **SR = 0**

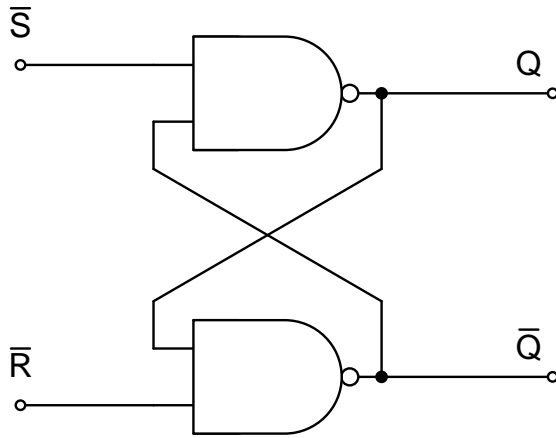
graf przejść zatrzasku SR

tabela prawdy z komentarzem

S	R	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$	komentarz
0	0	Q_n	$\bar{Q}_n$	pamiętanie stanu poprzedniego
0	1	0	1	ustawienie RESET
1	0	1	0	ustawienie SET
1	1	0	0	stan zabroniony

zatrzask $\bar{R}\bar{S}$

budowa

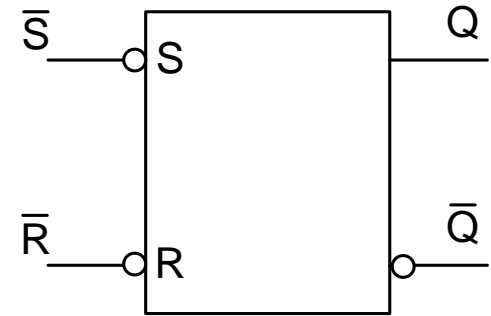
$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

NAND

A	B	W
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

równanie logiczne

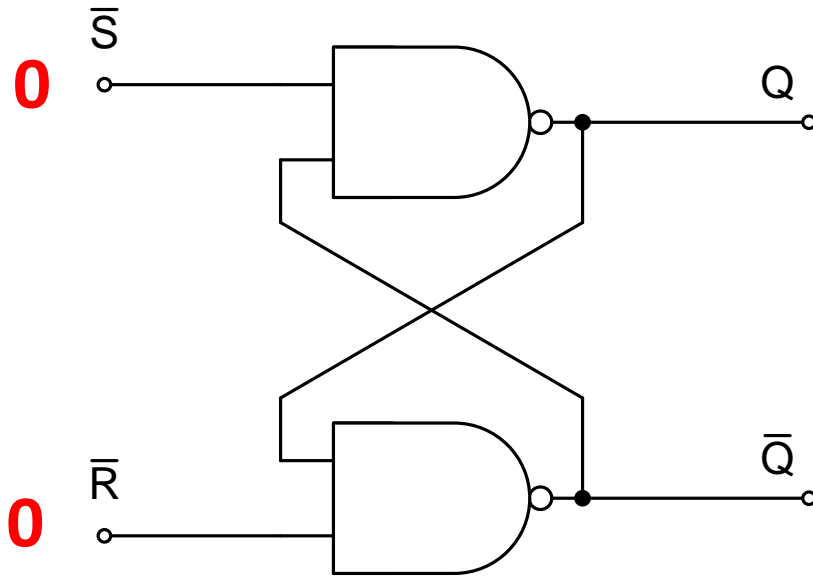
$$Q_{n+1} = S + Q_n \bar{R} \quad \text{przy spełnieniu warunku: } \bar{S} + \bar{R} = 1$$

symbol graficzny

zatrask $\bar{R}\bar{S}$

stany na wejściach nieS=0 i nieR=0

$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

NAND

A	B	W
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

0 na wejściu nieS wymusza 1 na wyjściu Q
i jednocześnie

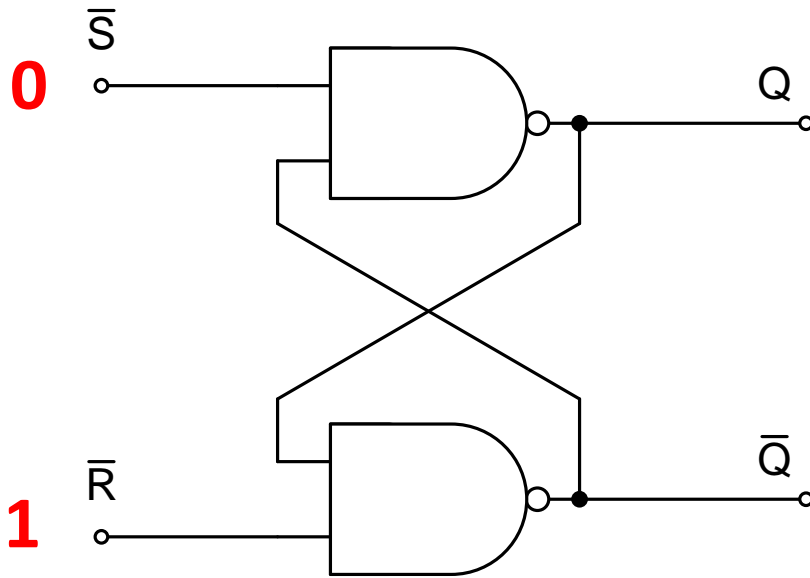
0 na wejściu nieR wymusza 1 na wyjściu nieQ

stany Q i nieQ są tożsame a to jest niedopuszczalne

dlatego zastrzega się $\bar{S} + \bar{R} = 1$

zatrask $\bar{R}\bar{S}$

stany na wejściach nieS=0 i nieR=1

$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

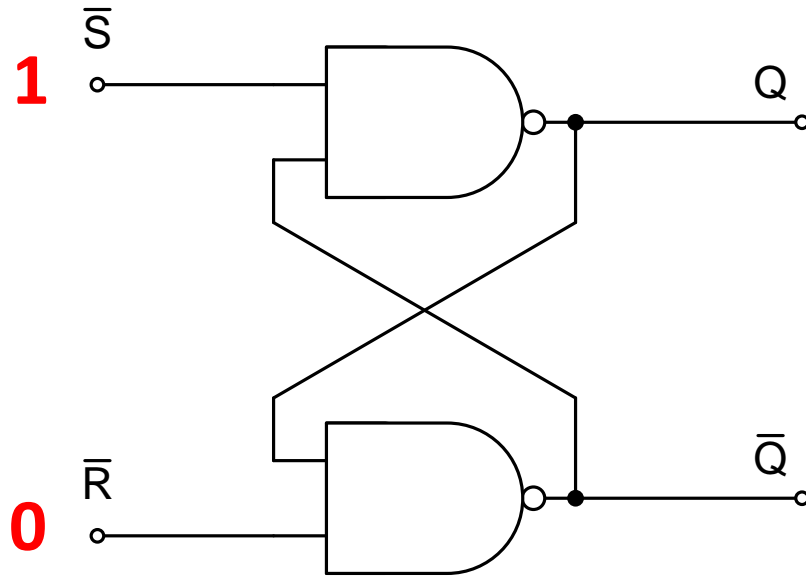
NAND

A	B	W
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

0 na wejściu nieS wymusza 1 na wyjściu Q
i wtedy na nieQ jest 0

zatrask $\bar{R}\bar{S}$

stany na wejściach nieS=1 i nieR=0

$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

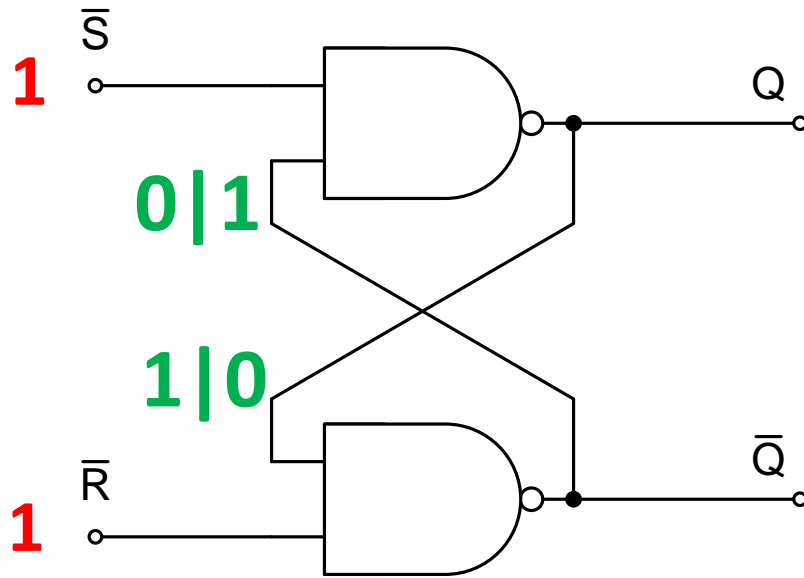
NAND

A	B	W
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

0 na wejściu nieR wymusza 1 na wyjściu nieQ
i wtedy na Q jest 0

zatrask $\bar{R}\bar{S}$

stany na wejściach nieS=1 i nieR=1

$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

NAND

A	B	W
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

na wyjściu pozostają stany zastane

graf przejść zatrzasku $\bar{R}\bar{S}$

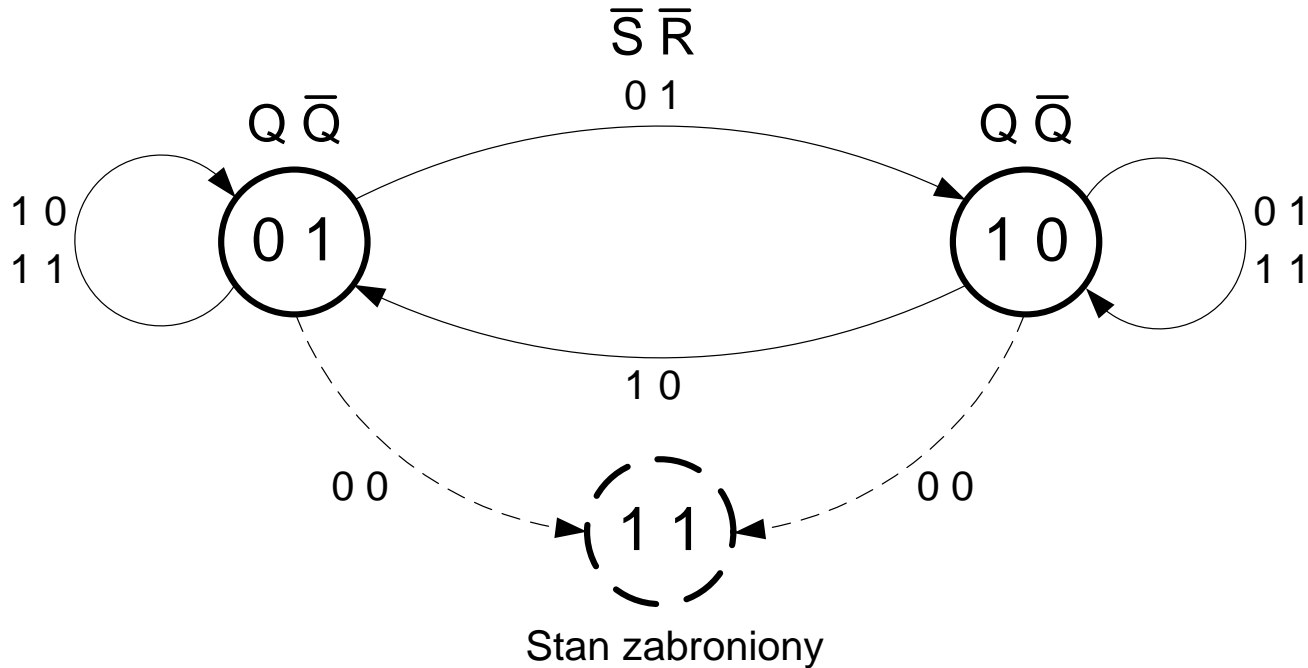

tabela prawdy

$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$	komentarz
0	0	1	1	stan zabroniony
0	1	1	0	ustawienie SET
1	0	0	1	ustawienie RESET
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$	pamiętanie stanu poprzedniego

realizacja w postaci scalonej

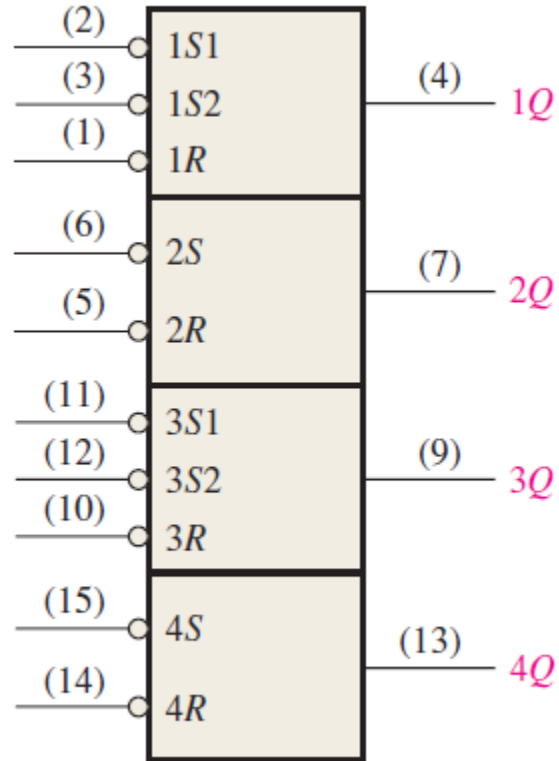
poczwórny zatrząsk $\overline{S}$ $\overline{R}$ **74HC279A**

diagram logiczny

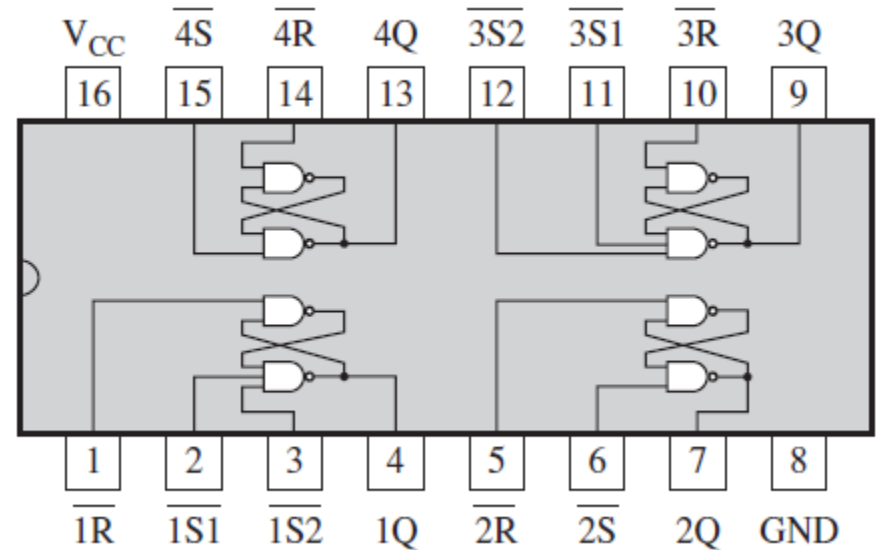

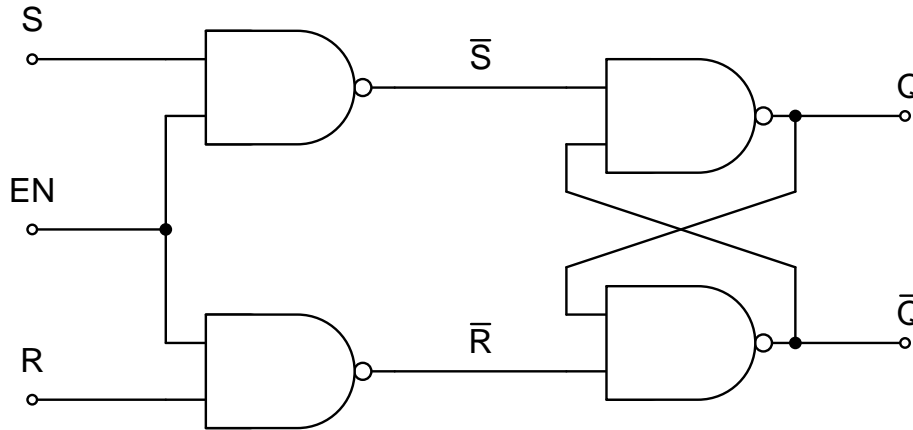
diagram kontaktów (pinów)

Uwaga: dwa zatrząski mają podwójne wejście $\overline{S}$

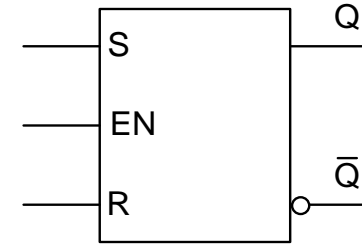
[*]

bramkowy zatrask SR

budowa

symbol graficzny

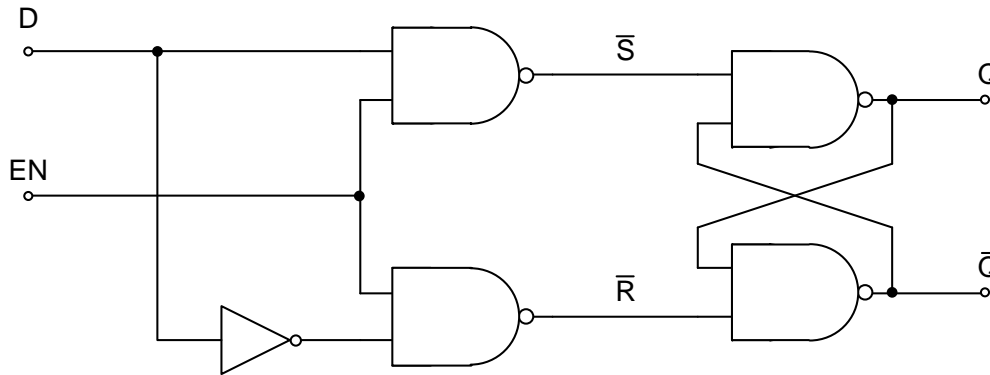
równanie logiczne

$$Q_{n+1} = EN (S + Q_n \bar{R}) + \bar{EN} Q_n \quad \text{przy spełnieniu warunku: } S R EN = 0$$

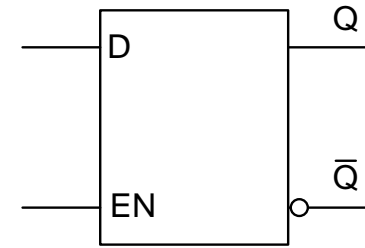
tabela prawdy

S	R	EN	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$	komentarz
0	0	x	Q_n	$\bar{Q}_n$	pamiętanie stanu poprzedniego
0	1	1	0	1	ustawienie RESET
1	0	1	1	0	ustawienie SET
1	1	1	0	0	stan zabroniony
x	x	0	Q_n	$\bar{Q}_n$	pamiętanie stanu poprzedniego

bramkowy zetrzask D

budowa

symbol graficzny

równanie logiczne

$$Q_{n+1} = EN D + \overline{EN} Q_n$$

graf przejść bramkowanego zatrzasku D

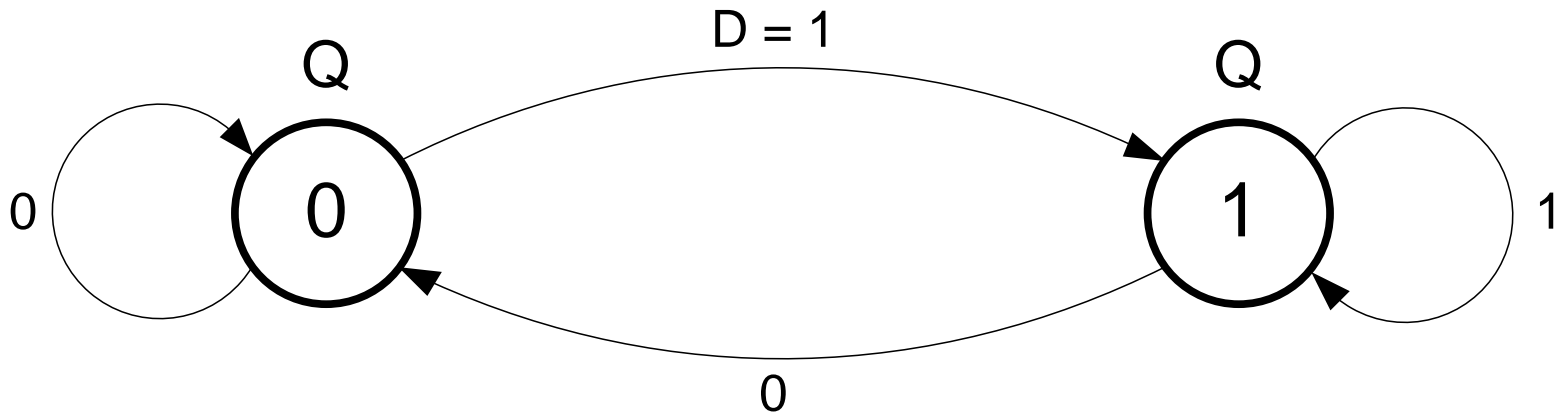
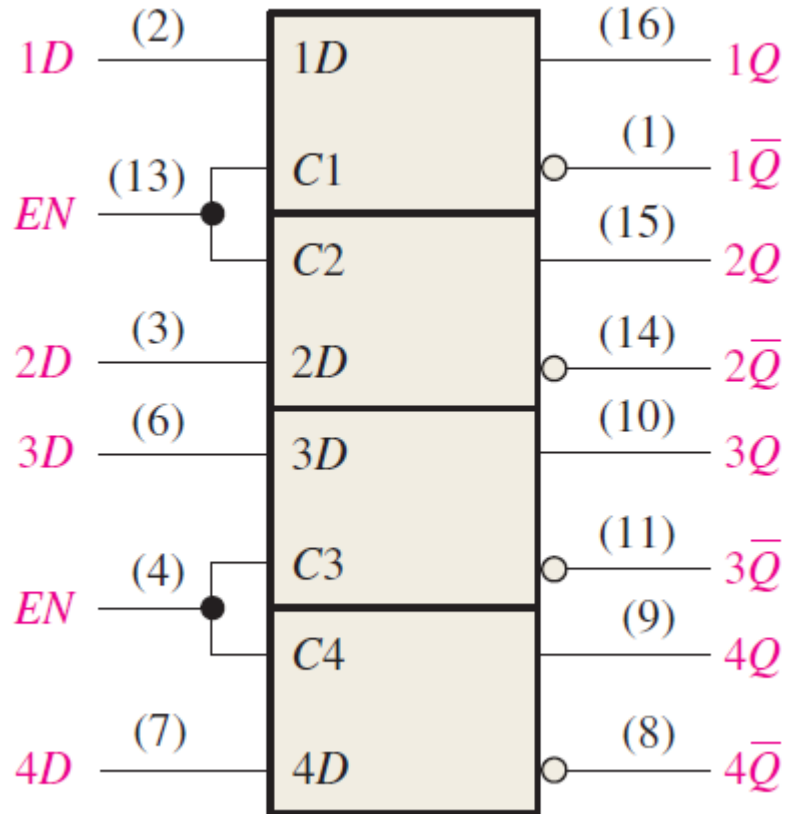

tabela prawdy

D	EN	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$	komentarz
0	1	0	1	przepisanie zera
1	1	1	0	przepisanie jedynki
x	0	Q_n	$\bar{Q}_n$	pamiętanie stanu poprzedniego

poczwórny bramkowany zatrząsk D

74HC75

Inputs		Outputs		Comments
D	EN	Q	$\bar{Q}$	
0	1	0	1	RESET
1	1	1	0	SET
X	0	Q_0	$\bar{Q}_0$	No change

Note: Q_0 is the prior output level before the indicated input conditions were established.

symbol logiczny

[*]

Przerzutniki

(flip-flop)

Przerzutniki są synchronicznymi elementami pamięciowymi stosowanymi w technice cyfrowej.

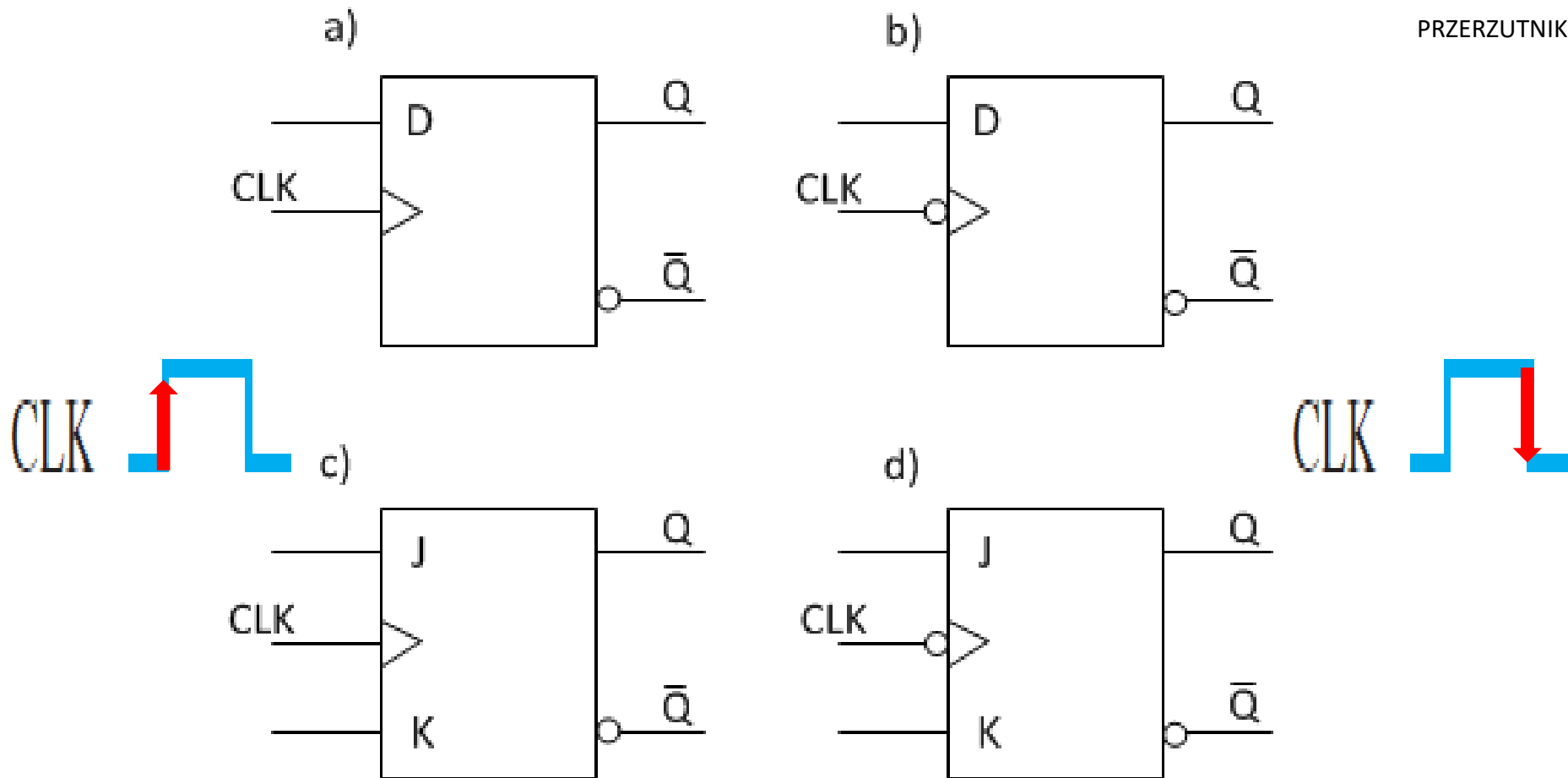
W przerzutnikach nie istnieje „przezroczystość” jak w zatrzaskach. Stany na wyjściach zmieniają się synchronicznie z sygnałem zegarowym.

UWAGA

W części dotyczącej przerzutników indeksy dolne oznaczają:

n - stan poprzedni przy n -tym impulsie zegarowym

$n+1$ - stan następny po $n+1$ impulsie zegarowym

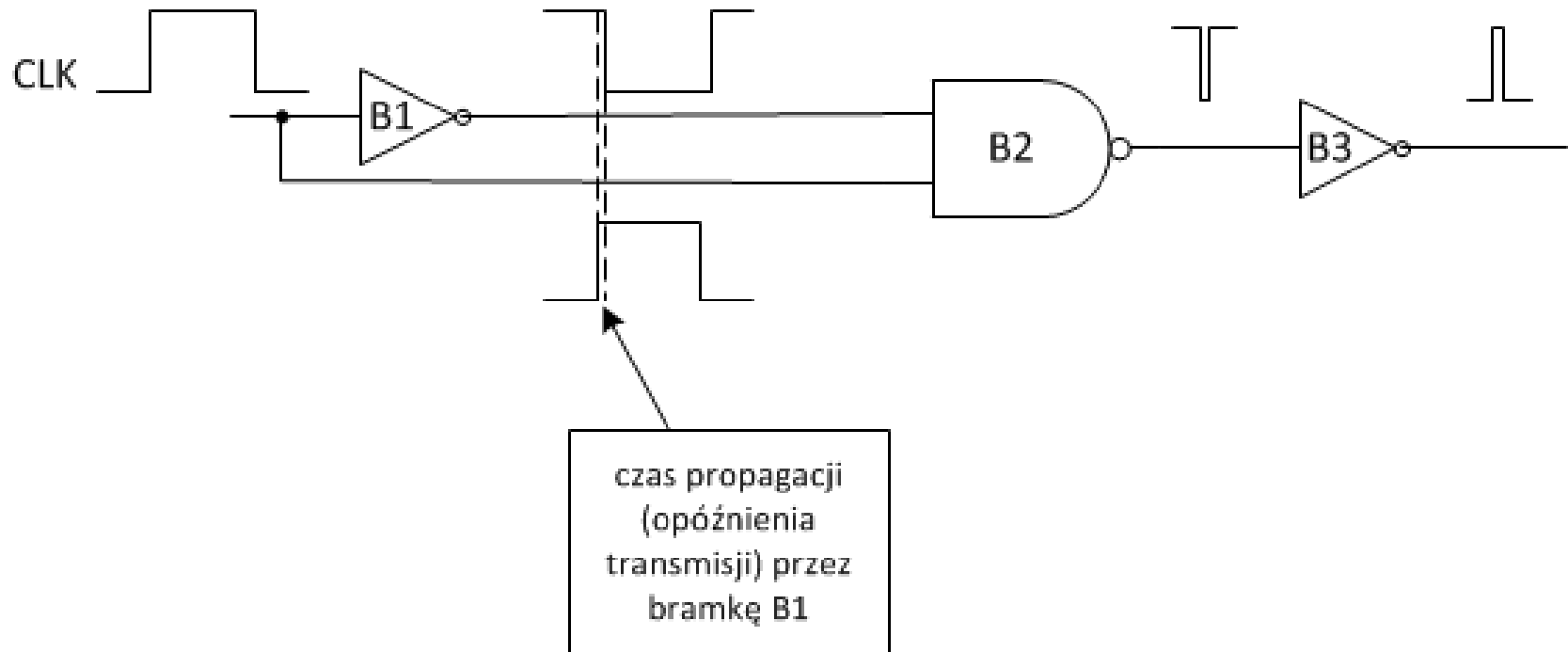

Symbole przerzutników:

- a) przerzutnik D przełączany zboczem dodatnim (narastającym)**
- b) przerzutnik D przełączany zboczem ujemnym (opadającym)**
- c) przerzutnik JK przełączany zboczem dodatnim (narastającym)**
- d) przerzutnik JK przełączany zboczem ujemnym (opadającym)**

formowanie impulsu przełączania zboczem

detektor zbocza dodatniego (narastającego)

krótki impuls (kilka nanosekund) wytwarzany przez opóźnienie
gdy oba wejścia bramki B2 są WYSOKIE

przerzutnik D

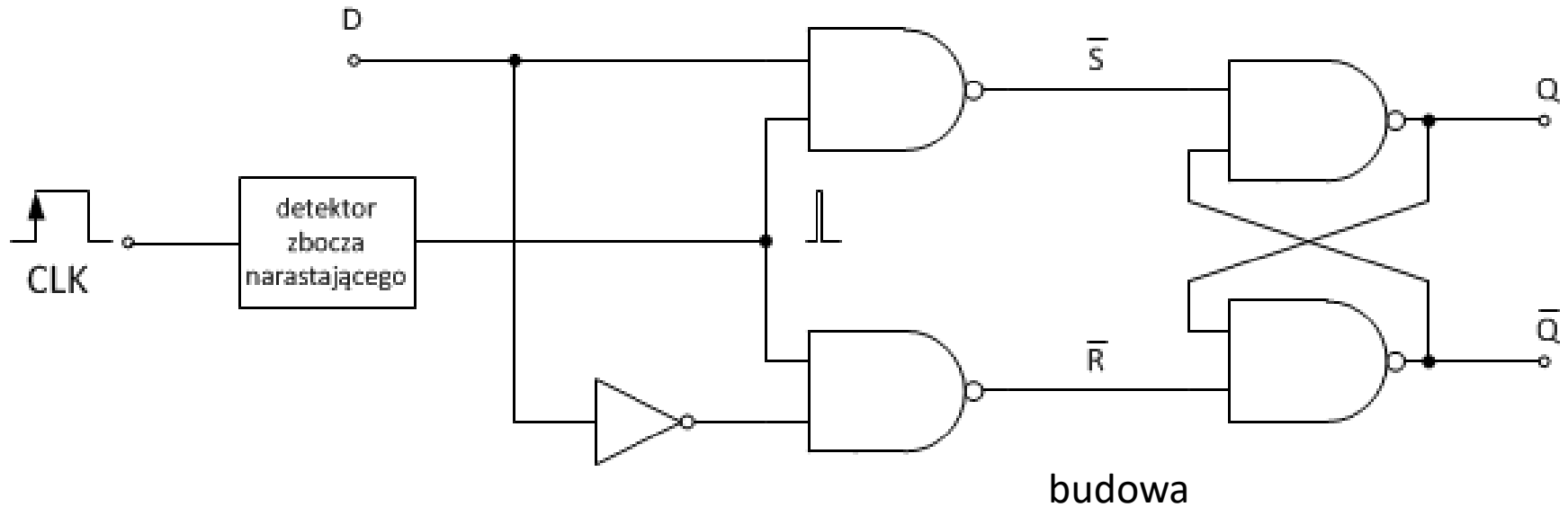
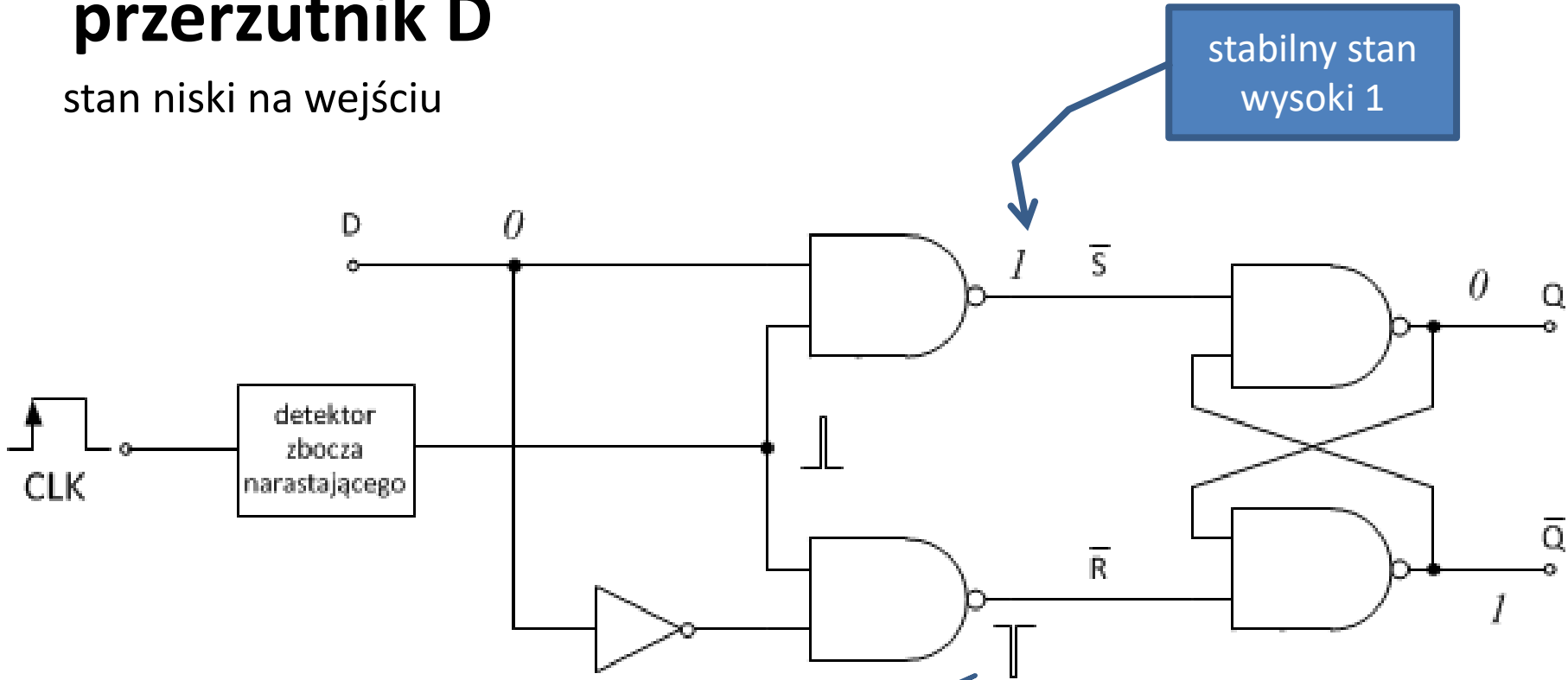

tabela prawdy

D	CLK	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	↑	0	1
1	↑	1	0
x	brak zbocza ↑	Q_n	$\bar{Q}_n$

przerzutnik D

stan niski na wejściu

stabilny stan wysoki 1

chwilowe 0 później stan wysoki 1 „podtrzymanie”

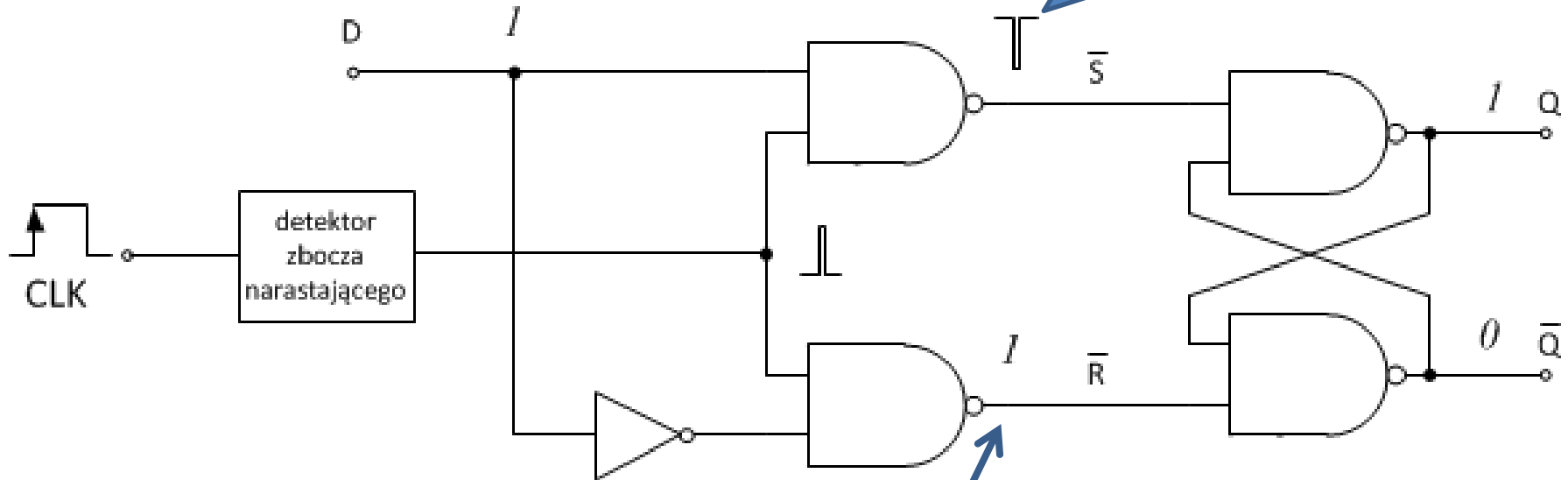
zatrząsk $\bar{R}\bar{S}$

$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

podtrzymanie

przerzutnik D

stan wysoki na wejściu

stabilny stan wysoki 1

podtrzymanie

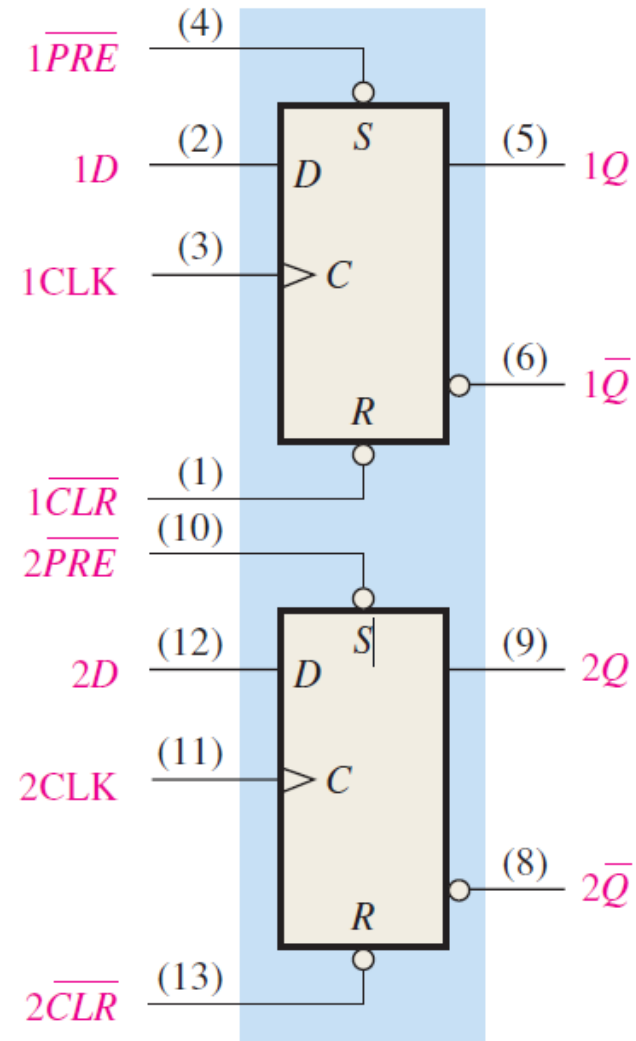
zatrask $\bar{R}\bar{S}$

$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

realizacja w postaci scalonej

podwójny przerzutnik D
wyzwalany zboczem dodatnim

74HC74

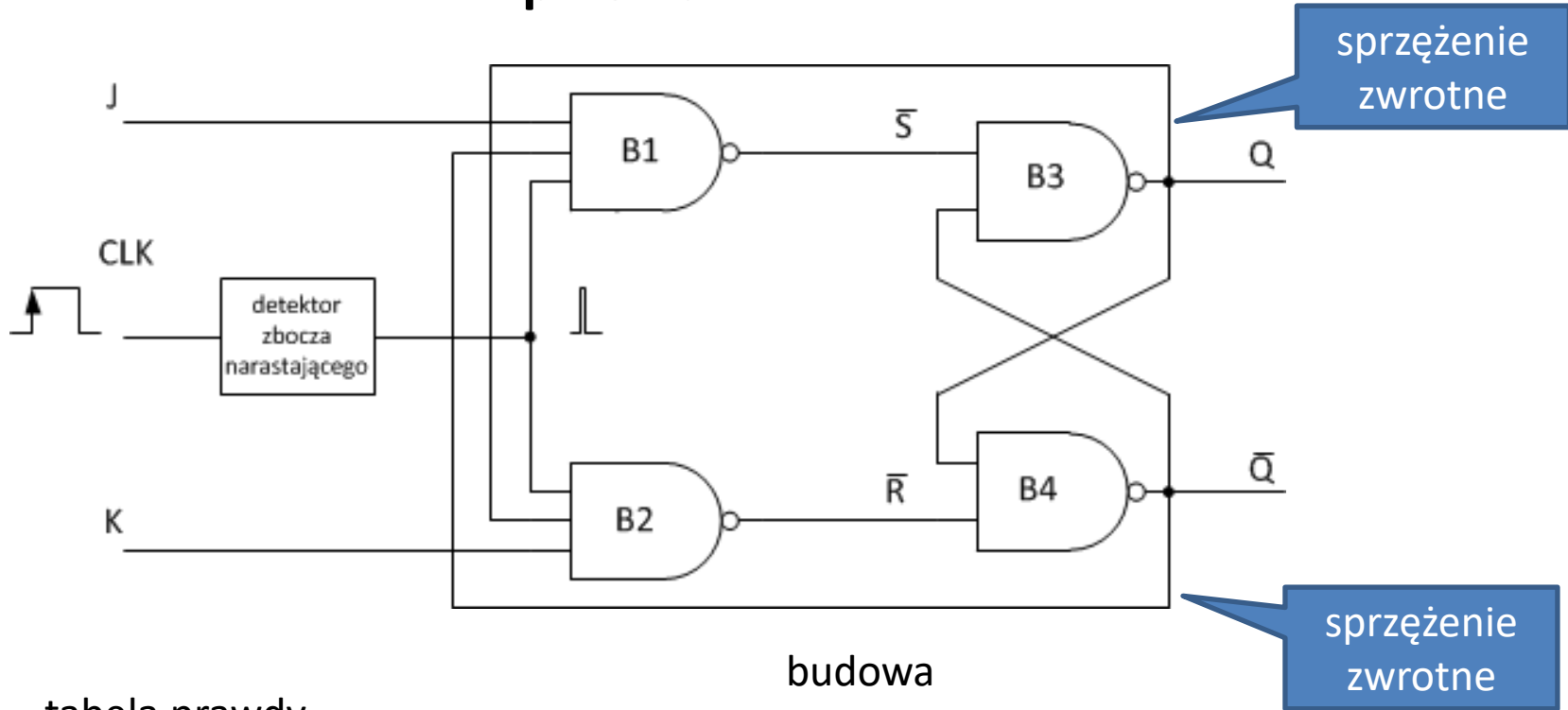

symbol logiczny

( ) numeracja końcówek (pinów)

[*]

przerzutnik JK

budowa

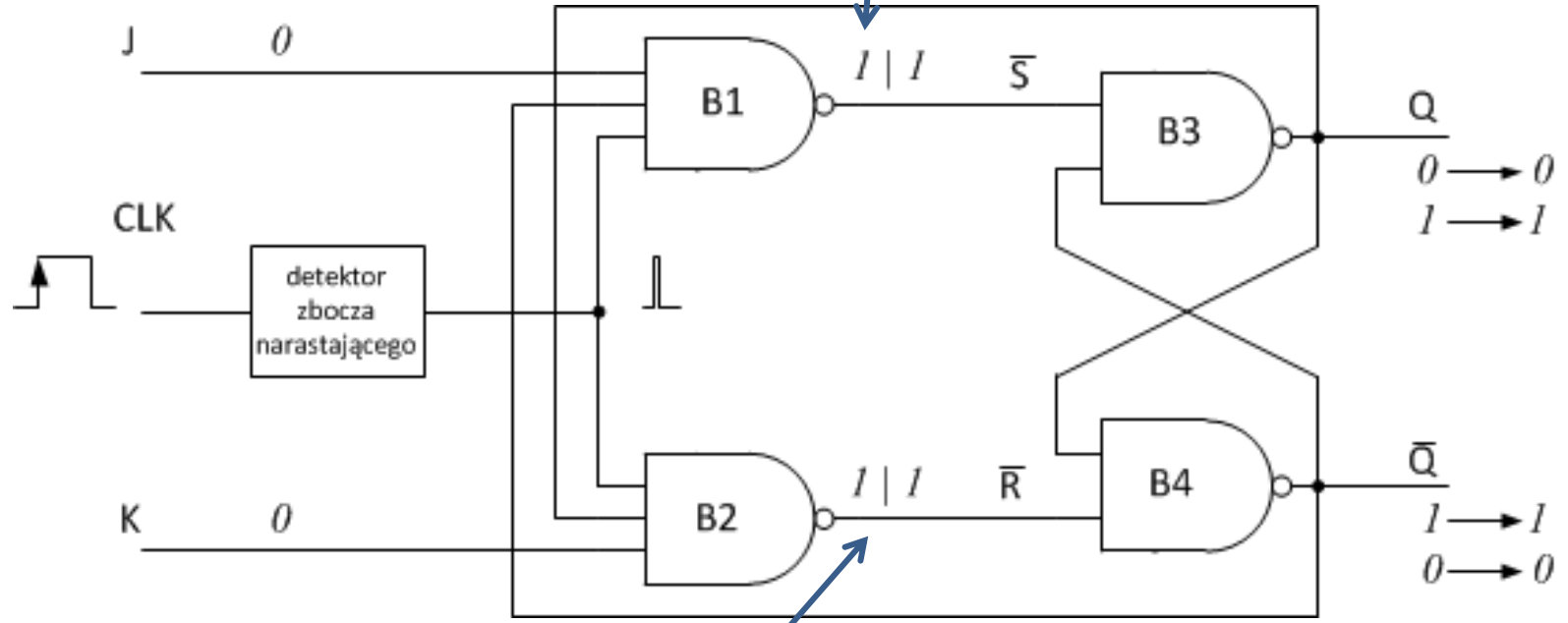
tabela prawdy

J	K	CLK	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$	
0	0	↑	Q_n	$\bar{Q}_n$	bez zmian
0	1	↑	0	1	RESET
1	0	↑	1	0	SET
1	1	↑	$\bar{Q}_n$	Q_n	przełączanie Toggle

przerzutnik JK

stany niskie na obu wejściach

stabilny stan wysoki

stabilny stan wysoki

zatrzask $\bar{R}\bar{S}$

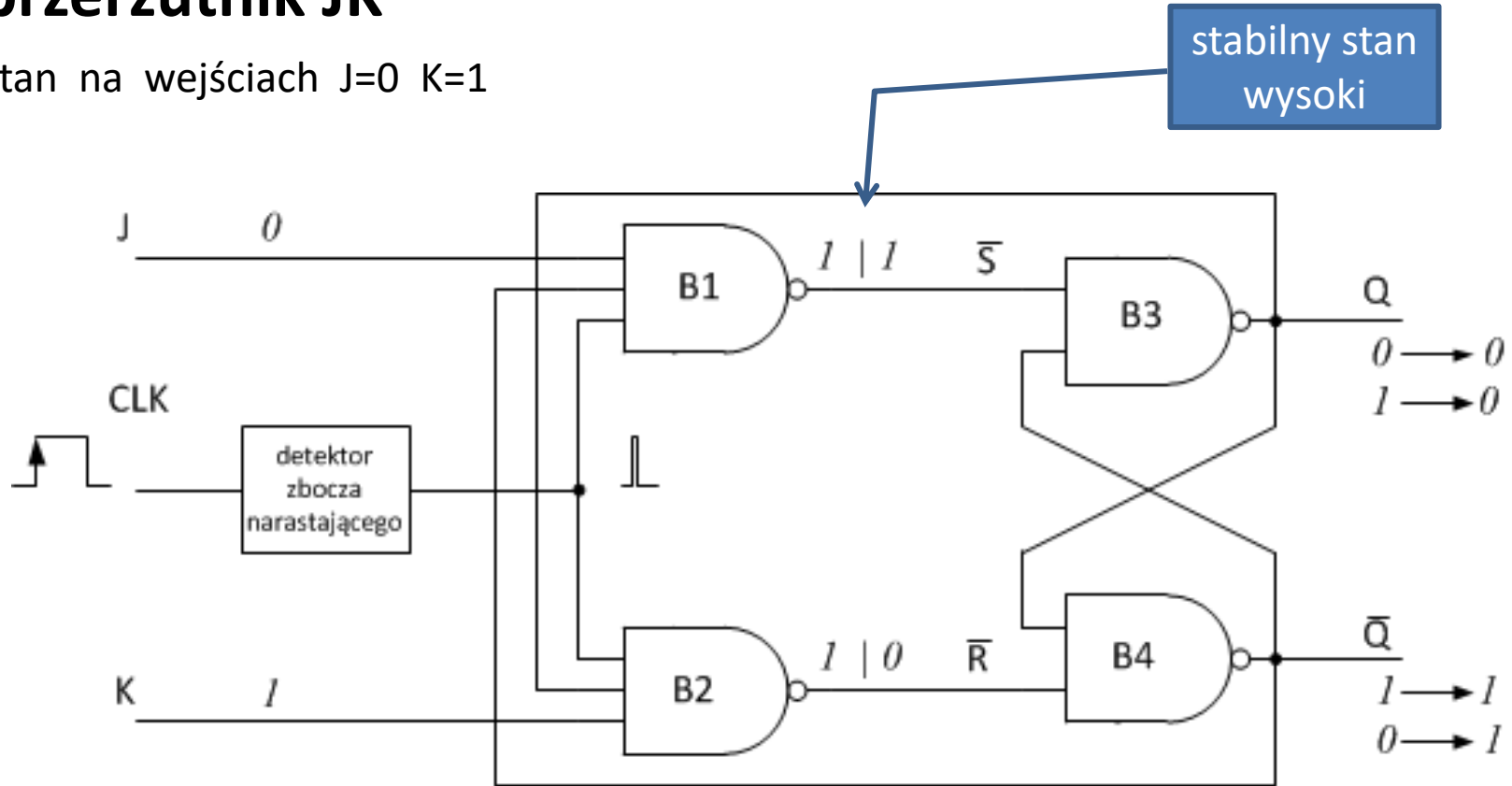
$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

podtrzymanie

przerzutnik JK

stan na wejściach J=0 K=1

zatrask $\bar{R}\bar{S}$

$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

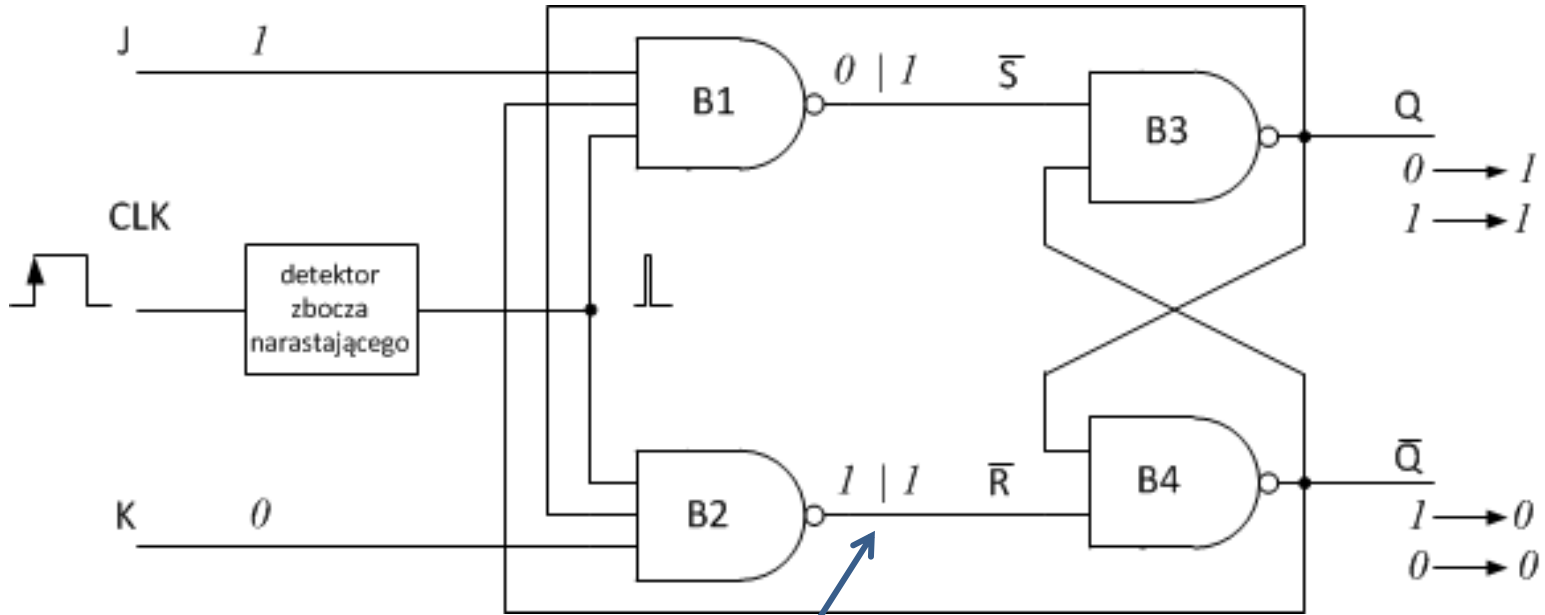
gdy na Q była 1 to na wyjściu bramki B2 jest 0 reset

gdy na Q było 0 to to na wyjściu bramki B2 jest 1

podtrzymanie

przerzutnik JK

stan na wejściach J=1 K=0

stabilny stan wysoki

gdy na $\bar{Q}$ była 1 to na wyjściu bramki B1 jest 0 set

gdy na $\bar{Q}$ było 0 to to na wyjściu bramki B1 jest 1 podtrzymanie

zatrzask $\bar{R}\bar{S}$

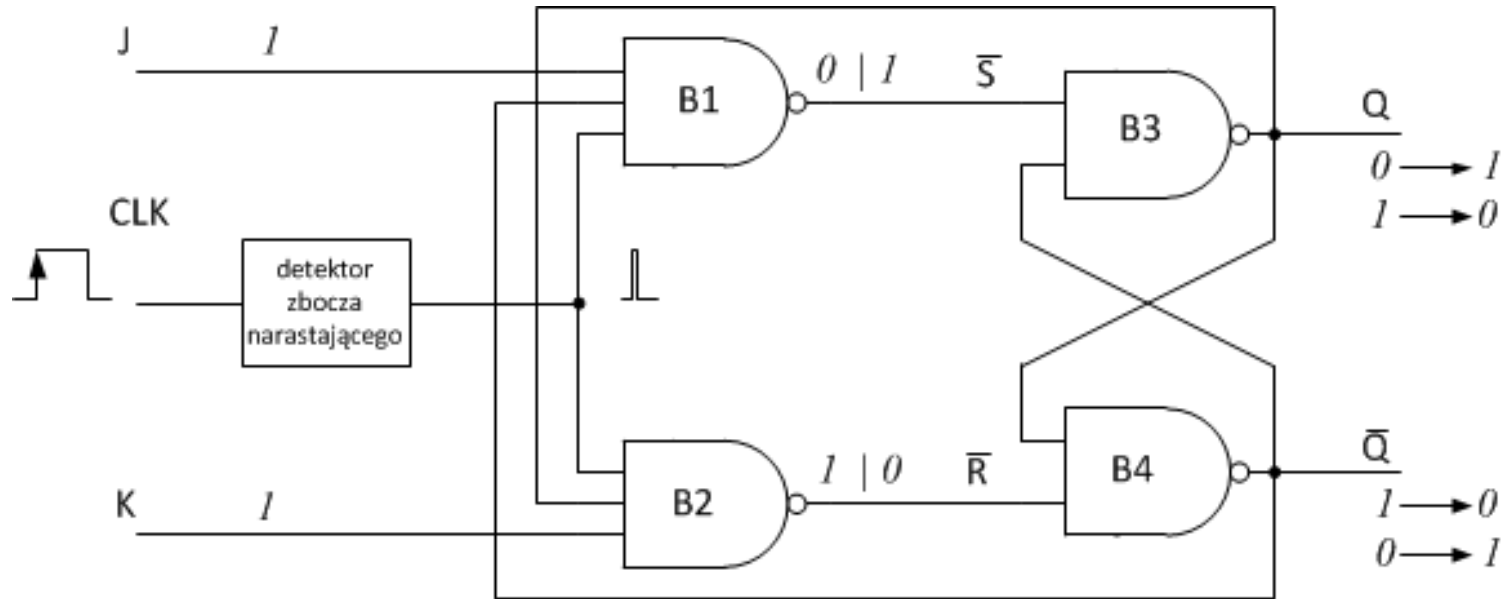
$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

przerzutnik JK

przełączanie w każdym takcie
Toggle

stan na wejściach J=1 K=1

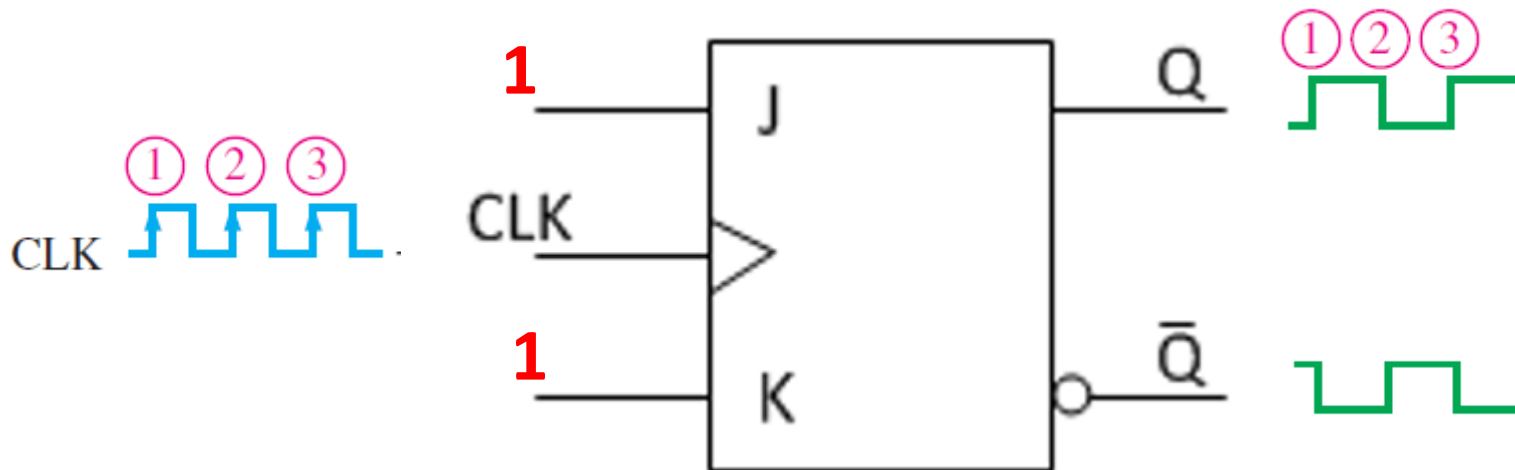
gdy na $\bar{Q}$ jest 1 to na wyjściu bramki B2 jest 0
wtedy na Q jest 0 i na wyjściu bramki B1 jest 1
set

gdy na $\bar{Q}$ jest 0 to na wyjściu bramki B2 jest 1
wtedy na Q jest 1 i na wyjściu bramki B1 jest 0
reset

$\bar{S}$	$\bar{R}$	Q_{n+1}	$\bar{Q}_{n+1}$
0	0	1	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	1	Q_n	$\bar{Q}_n$

przerzutnik JK z $J=1$ i $K=1$ sterowany impulsami zegarowymi nazywany jest przerzutnikiem T

przerzutnik T (Toggle)

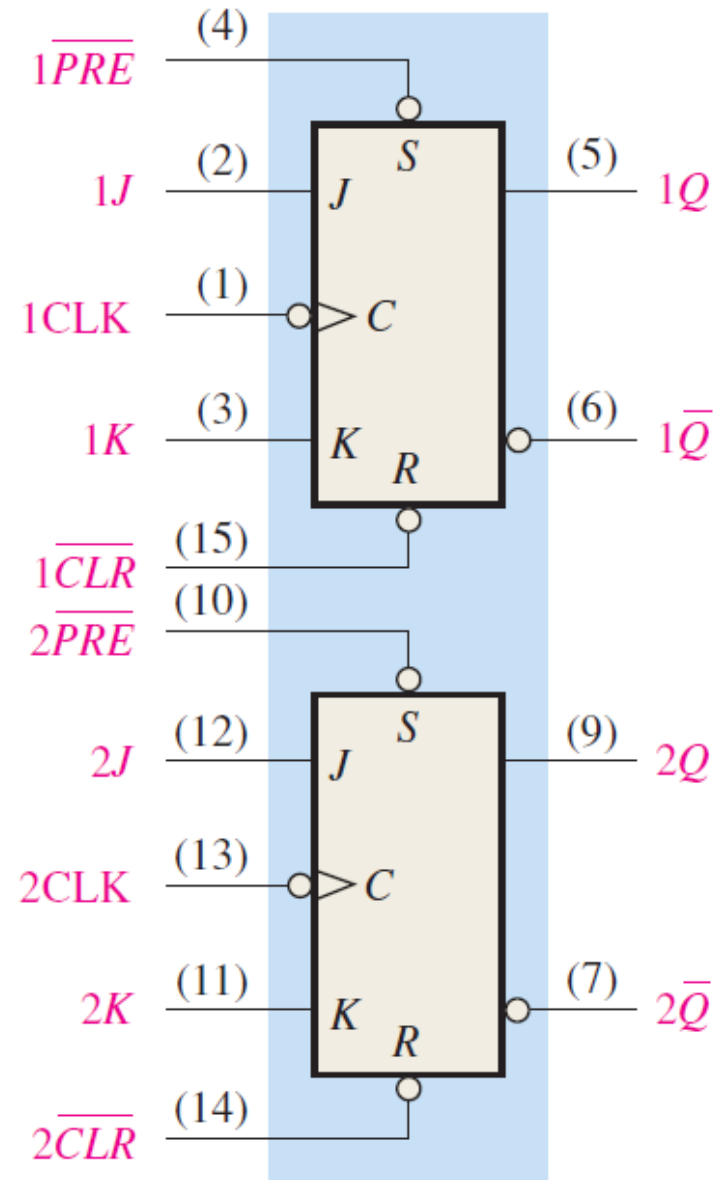
przełączanie w każdym takcie zegara

może być stosowany jako np. jako dzielnik częstotliwości

realizacja w postaci scalonej

podwójny przerzutnik JK
wyzwalany zboczem ujemnym

74HC112

symbol logiczny

( ) numeracja końcówek (pinów)

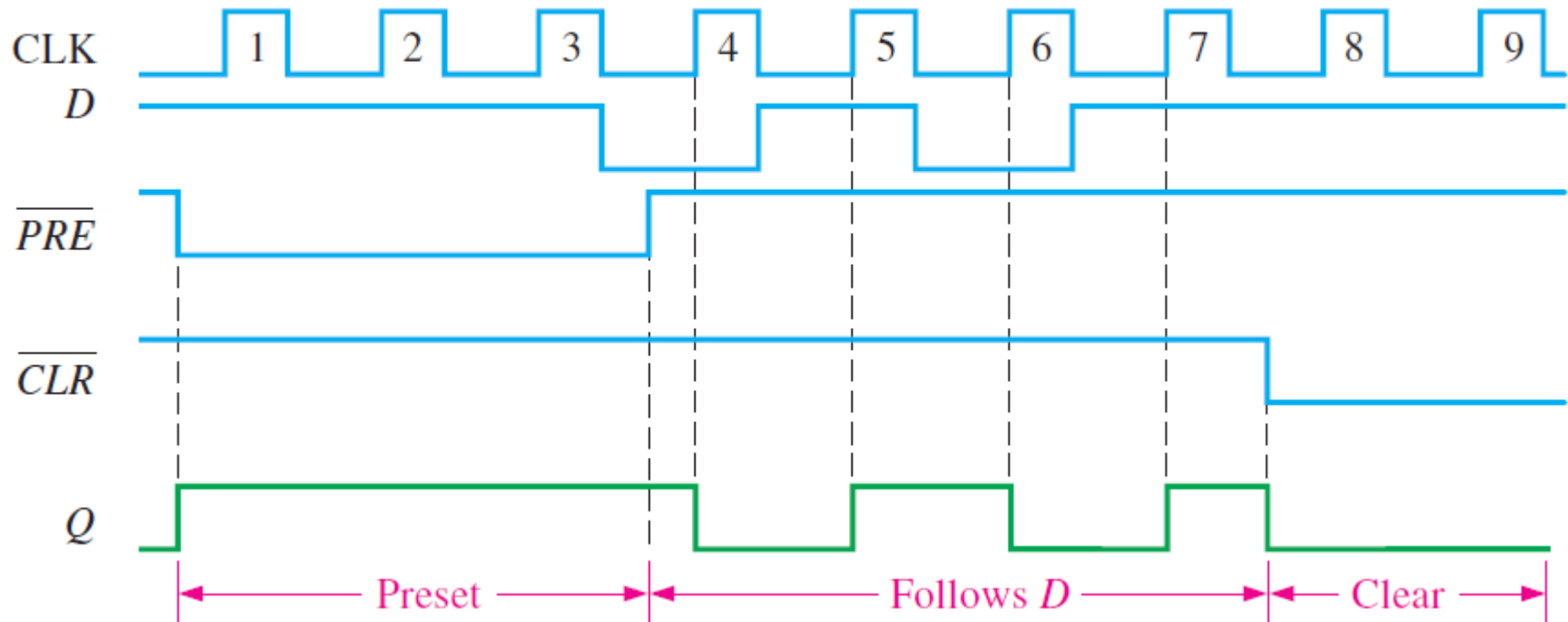
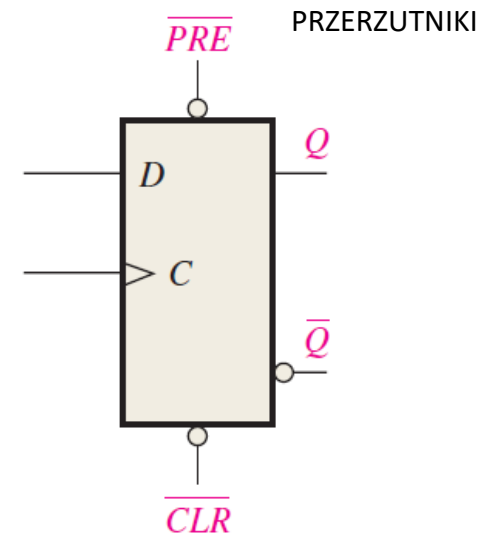
[*]

asynchroniczne priorytetowe wejście ustawiające preset (PRE)

asynchroniczne priorytetowe wejście zerujące clear (CLR)

PRE aktywny stan 1, $\overline{PRE}$ aktywny stan 0

CLR aktywny stan 1, $\overline{CLR}$ aktywny stan 0

[*]

ZATRZASKI | PRZERZUTNIKI

KONIEC

[*] T.L.Floyd: Digital Fundamentals, PEARSON